

Indledning

Afdækning af læsevanskeligheder og de mange sproglige forudsætninger, som spiller sammen med læsning, kræver solid faglig viden og stærke didaktiske kompetencer samt forskningsbaserede værktøjer af høj kvalitet. I dette temanummer af *Viden om Literacy* kan du læse om forskeres udvikling af nye test- og screeningsværktøjer og om didaktisk tilrettelæggelse af afdækning i stærke samarbejder mellem fagprofessionelle. Artiklerne berører også afdækning som grundlag for tilrettelæggelse af særlige indsatser, gode sprogmiljøer og undervisning.

Sidst, men ikke mindst, sætter vi fokus på børn og unges eget perspektiv på sproglige vanskeligheder, som det kommer til udtryk hos børn med autisme, hf-elever, unge med ordblindhed og hos en kunstner, som portrætterer dysleksi som andet og mere end en vanskelighed.

Udfordringer med sprog og læsning kan opstå af mange årsager og livet igennem, og derfor kan du læse om både ordforrådsudvikling, ordblindhed, sprogforstyrrelsen DLD, læsevanskeligheder hos børn med autisme, sprogvurdering i børnehaven og udvikling af ordblindetest til børn og unge med dansk som andetsprog.

Forskningsbaseret udvikling af testværktøjer

Tidsskriftet indledes af to artikler skrevet af forskere, der udvikler tests på to områder, hvor vi mangler gode værktøjer. *Anna Steenberg Gellert* giver os indblik i udvikling og afprøvning af en elektronisk dynamisk ordblindetest til børn og unge med dansk som andetsprog og begrænset dansk ordforråd. Denne artikel findes også på lyd. Ordforrådet er særlig vigtigt for en god læseudvikling hos alle børn, og selvom det kan være vanskeligt at måle dybden i børns ordforråd, så bør man ifølge *Birgitte Dahlerup Thunbo* gøre forsøget. Derfor bidrager hun med en artikel om udvikling af en test, som både kan måle 5-8-årige børns ordforråd i bredden og i dybden. Begge artikler er fagfællebedømte forskningsbidrag.

Vi får også indblik i udviklingsarbejdet med et nyt digitalt læsescreeningsværktøj til første klasse, når *Minna Nørgaard Bruun*, *Anders Højen* og *Carsten Elbro* skriver om, hvor sikkert den tidlige læsescreening kan forudsige senere læsevanskeligheder, hvad screeningen består af, og hvordan skoler og lærere spiller en vigtig rolle, når værktøjet tages i anvendelse.

Afdækning og opfølgning i praksis

Testværktøjer udfylder kun en del af arbejdet med afdækning og opfølgning, og i tre artikler sættes der fokus på god praksis hele vejen rundt om afdækningen hos hhv. voksne og børn. Når man vælger at teste børn eller voksne for dysleksi, må det altid følges op af handling. Den pointe folder *Marie Wolter Bertelsen* og *Helle Bonderup* ud i deres artikel, som giver et indblik i dialogen med den voksne og de procedurer, der er grundlaget for det gode undervisningstilbud til ordblinde voksne.

Pia Mortensen giver konkrete bud på, hvordan lærere, læsevejleder og ordblindelærere kan samarbejde om opsporing af elever i vanskeligheder med afkodning og/eller sprogforståelse i læsning gennem hele grundskoleforløbet.

Der er også konkrete idéer at hente i artiklen af *Charlotte Øhrstrøm* og *Laura Rønne Basse*, som viser, hvordan sprogvurderingsmaterialer som tests, observationer og forældresamarbejde kan give personalet i dagtilbud vigtig information til at planlægge en sprogdaviklende hverdag for børnene.

Børn og unges eget perspektiv

I tidsskriftets sidste del gør skribenterne sig på hver deres måde umage med at lytte til stemmer fra de mennesker, vi tilbyder en afdækning. Det kan der komme afgørende erkendelser ud af, og hvad der tilsyneladende er læsevanskeligheder, kan vise sig at være andet og mere end vanskeligheder.

Maria Christensen viser med en række interessante cases, hvordan det bliver nødvendigt at forstå, hvordan normalt begavede børn med autisme kan vise tegn på læsevanskeligheder, der bunder i andre logikker, end standardiserede tests kan indfange. Denne artikel findes også på lyd.

I *Sara Mose Lindholm Kirkeby* og *Nina Berg Gøttsches* artikel kommer vi helt tæt på unges oplevelse af at være et menneske med ordblindhed. Undersøgelsen viser, at en tidlig konstatering af ordblindhed er afgørende for de unge, både i forhold til deres faglige selvforståelse og deres delta-gelsesmuligheder.

Kan et selvvrderingsskema til vurdering af sproglige færdigheder i uddannelsessammenhæng identificere faktiske sproglige vanskeligheder og måske endda DLD hos unge med stor pålidelighed? Svaret er usikkert, når *Cecilie Egholm Traagaard*, *Sia Kitt Hinge* og *Rikke Vang Christensen* præsenterer fund fra Traagaard og Hinges bachelorprojekt, men metoden er samtidig lovende ift. at styrke samarbejdet mellem unge og fagpersoner om meningsfulde og virksomme indsatser.

Kunstner *Julie Nymann* har skabt den serie af grafiske udtryk, som illustrerer det samlede tema-nummer. Med kunstværket fortæller Nymann en historie om at tro på og omfavne neurodiversitet. Hun ønsker med sine værker at sætte gang i samtaler om sårbarhed, gensidig udvikling og stolthed over at være anderledes, samtidig med at hun understreger styrken i fællesskabet.

I disse år ser vi en ny forståelse for udfordringer og handicap vokse frem, og det sætter skrift-sprogsvanskeligheder i et nyt lys. Vi glæder os til at følge udviklingen af et spirende diversitetsbe-greb og fortsætte samtalen om, hvordan mangfoldighed bliver en værdi.

God læse- og lyttelyst.

Katja Sørensen Vilien & Nina Berg Gøttsche, redaktører af Viden om Literacy